ROZALIA GROZA-COLCIAR

PORECLE DIN LOCALITATEA FELEACU (JUD. CLUJ)

1. PREMISE

Deşi Feleacul, sat vechi românesc[1], este o localitate foarte apropiată de oraş, majoritatea locuitorilor săi fiind navetişti, el şi-a păstrat, în linii mari, tradiţiile, obiceiurile şi graiul, în ciuda influenţei exercitate de civilizaţia citadină şi de limba literară şi standard, vehiculate prin şcoală şi prin mass-media.

În culegerea materialului onomastic am folosit, în primul rând, metoda anchetatorului-informator, Feleacul fiind localitatea noastră natală, precum şi anchetarea mai multor locuitori[2], pe baza *Chestionarului IV* al Muzeului Limbii Române, „Nume de loc şi nume de persoană”, Cluj, 1930.

2. SUPRANUME/PORECLĂ

Premisa teoretică a studiului nostru este delimitarea *supranume/poreclă,* delimitare realizată de unii cercetători care s-au ocupat de această problemă[3]. După cum se cunoaşte, asupra ei cercetătorii nu au căzut încă de acord.

Astfel, am considerat *supranume* acea categorie antroponimică „specifică sistemului popular, neoficial de denominaţie personală, care cuprinde unul ori mai multe elemente denominative suplimentare ori înlocuitoare ale numelui oficial al unei

---

[1] Satul este situat pe Dealul Feleacului, la 7 km de municipiul Cluj-Napoca, pe DE 15, pe direcţia Cluj – Turda, şi e menţionat pentru prima oară în documentele istorice în 1366 („mons Felek berch”); vezi Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania,* vol. I, Bucureşti, Editura Academiei, 1967, p. 229.

[2] Informatori: Nastasia Pop, 60 de ani, 8 clase; Nastasia Şimon, 63 de ani, 2 clase; Palaghia Nicoară, 69 de ani, 4 clase.

[3] Vezi concluziile la care au ajuns: Ion Roşianu, *O problemă de onomastică în discuţie*: *categoriile antroponimice,* în LR, XXV, 1976, nr. 3, p. 289; Emese Kis, *Fundamente semiotice în delimitarea poreclă/supranume,* în *Studii de onomastică*, 1976, p. 127, precum şi Christian Ionescu, *Observaţii asupra sistemului antroponimic românesc,* în LR, XXV, 1976, nr. 5, p. 159; Doina Grecu, *Despre supranumele din comuna Berzovia.* II. *Supranume provenite din porecle şi nume de localităţi,* în CL, VII, 1962, nr. 2, p. 323.

DACOROMANIA, serie nouă, IX – X, 2004 – 2005, Cluj-Napoca, p. 229-232

persoane sau colectivități”[4]; de exemplu: *Tanțău Nicolae* ***a Lichii****, Pădurean Vasile* ***a lui Zaharia lui Iacob****.*

Porecla, inclusă în categoria largă a supranumelui, are „caracter motivat şi afectiv şi ilustrează particularități fizice, psihice, lingvistice, geografice (de obicei defecte) sau întâmplări memorabile din viața purtătorilor lor, având la bază, de cele mai multe ori, o metaforă creată mai ales din şi pentru amuzament”[5]. Ea ține, în primul rând, de psihologia creatorului ei şi poate fi considerată un semn lingvistic secundar, realizându-se într-un sistem de dublu codaj: un aspect denominativ şi un aspect „secret”, asemenea unui cod argotic, fiind folosită, inițial, de o comunitate mai restrânsă. Nu întotdeauna motivația este cunoscută, ea pierzându-se în timp, dar e sigur că a existat la început. Numeroase porecle se pot transforma, cu timpul, în supranume, prin pierderea motivației, a conținutului lor afectiv, trecând astfel şi asupra celorlalți membri ai familiei, devenind deci ereditare.

3. PORECLE DIN FELEACU

Am luat în discuție numai acele „supranume afective”[6] care au putut primi o motivație, respectiv care au putut fi considerate porecle prin cunoaşterea întâmplării care le-a stat la bază. Formulele denominative a căror semnificație era necunoscută de către informatori în momentul culegerii lor au fost considerate supranume.

3. 1. PORECLE CE SATIRIZEAZĂ DEFECTE FIZICE

Flúturu: „a fost ca un flutur”; *Fóiu*: „a fost un om gras, cu foalele (= burta) umflate”; *Buric*: „pentru că a fost mic”; *Púsi*: „a avut popa un câine micuț ca ea, îi zicea Pusi şi i-a zis şi ei, că era slujnică la popa”; *Ciótu*: „sunt oameni mici”; *Lompáş*: „pentru că a fost negru, ca un felinar afumat”; *Neágra*: „a fost o femeie neagră ca o țigancă”; *Líloş*: „l-a lovit calul şi i-a rămas nasul liloş (= turtit)”; *Râzílă*: „şi când stă, şi când vorbeşte, stă cu gura de parcă tot râde”; *Prăjitúra*: „e micuț şi grăsuț ca o prăjitură”.

3. 2. PORECLE CE SATIRIZEAZĂ DEFECTE DE VORBIRE SAU OBICEIUL DE A REPETA UN CUVÂNT SAU O EXPRESIE

Gordón: „că vorbeau gros” (*gordon* = contrabas); *Hodorógu*: „vorbea repede şi mult”; *Trăznéru*: „suduia mult de trăznet”; *Cochineáua*: „nu poate vorbi bine, are buză de iepure, vorbeşte cu *Co...cochi*”; *Háiha*: „se îmbăta şi zicea: *Hai, ha!*”; *Măián*: „tot

[4] Cf. I. Roşianu, *art. cit.,* p. 298.
[5] *Ibidem*.
[6] Cf. I. Roşianu, *art. cit.,* p. 300.

zicea: *măi an*”; *Músai*: „Zicea *musai*”; *Cúcu*: „când era micuț și a început să umble singur, a zis că *stă cucu*” (a sta în picioare, drept, în sus); *Anócu*: „o cheamă *Ana* şi vorbeşte gros ca un bărbat”; *Puicărélu*: „avea bivoli şi purta vițeii de bivol după car şi îi tot striga, să nu rămână de car: *Puică, nea!*” (*puică* = femela de bivol).

3. 3. PORECLE CE INDICĂ PARTICULARITĂȚI PSIHICE, NĂRAVURI, OBICEIURI, DEPRINDERI

Jídovu: „a fost sfârnar (= comerciant), ca jidovii”; *Sătána*: „era un om aspru şi drăcos”; *Bórşa*: „a fost bolund, ca la Borşa [localitate din jud. Cluj, unde există un sanatoriu psihiatric – n. n.]”; *Şurubél*: „se învârteşte ca un şurubel”; *Ciorecói*: „purtau cioareci”; *Fetíța*: „e blând şi comod ca o fată”; *Drácu*: „e ca un drac, rău, când se îmbată”; *Niculáie*: „era fată şi umbla cu clop”; *Bíblia*: „se ținea un om sfânt”; *Penúța*: „umbla tot cu *pene* [= flori] în clop”.

3. 4. PORECLE CARE AU LA ORIGINE O ÎNTÂMPLARE DIN VIAȚA CELUI PORECLIT

Húlpea: „a avut haină cu guleraş roşcat de hulpe, cum i-a cumpărat maică-sa, şi i-a zis învățătoarea, la şcoală: Ia spune tu, băiatule cu hulpea pe cap”; *Bucuría*: „maică-sa a avut numai feciori, şi apoi o fată, şi a zis: asta-i bucuria casei!”; *Grivéi*: „de la şcoală i-a rămas așa numele”.

3. 5. PORECLE ATRIBUITE DUPĂ STAREA SOCIALĂ

Vlădícu: „a fost om sărac”, deci porecla este creată prin antifrază, utilizându-se sensul opus al termenului; *Mierțóiu*: „erau gazde şi măsura tot cu mierța”.

3. 6. PORECLE CU REFERIRE LA LOCUL DE MUNCĂ SAU LA OCUPAȚIE

Hérbac: „a lucrat la Herbac” [= Fabrica de Încălțăminte „Clujana”]”; *Víreag*: „avea o vacă pe care o chema *Vireag* şi le-a rămas numele aşa”; *Morocoáşa*: „lucrau în lemn; *morocoaşa* e fierul care ține osia carului”.

Desigur că certitudinea explicațiilor date este relativă, anecdoticul putând constitui, uneori, motivarea acesteia. Cert este însă că majoritatea poreclelor sunt atribuite după străbunici sau bunici, deci este vorba despre porecle care merg cu câteva generații în urmă, ele devenind astăzi ereditare şi „ținând locul” numelui de familie. Foarte puține „vorbe de ciufală” sunt de dată relativ recentă – este vorba despre cele

atribuite unor persoane destul de tinere (de exemplu Anocu, Fetiţa, Cucu, Şurubel). Prin transmiterea lor peste generaţii, se constată că poreclele şi-au pierdut motivaţia iniţială şi că tind, astfel, să se transforme în supranume (adaos sau substitut al numelui).

De menţionat este şi faptul că intelectualii satului sau oamenii veniţi din alte localităţi nu au primit porecle – de exemplu: *Bucur* – dascăl şi primar; *Nicoară* – preot; *Groza, Buciu, Dardai, Fălcuşan, Gădălean* – familii venite din alte localităţi.

Am constatat, de asemenea, existenţa poreclelor şi în cadrul unor grupuri mai restrânse de copii (elevi), aici întâlnindu-se porecle cu nuanţă livrescă, datorită influenţei şcolii, mass-mediei sau civilizaţiei citadine în general; de exemplu: *Sandokán*: „de la Sandu" (e şi un personaj literar şi cinematografic – n. n.); *Panátta*: „de la un spray cu acest nume". Caracterul „secret" al poreclelor este şi mai accentuat în acest caz, poreclele fiind cunoscute doar de membrii grupului respectiv. Rămâne ca timpul să decidă dacă ele se vor transmite.

Ca procedee stilistice în formarea poreclelor, remarcăm, în primul rând, comparaţia (între individ şi fiinţa sau obiectul cu care e asemănat, respectându-se nota comună – de exemplu *Flúturu)*, adăugarea de sufixe augmentative (de exemplu *Anócu)* sau diminutivale (de exemplu *Penúţa),* pentru mărirea valorii afective, ori folosirea de onomatopee (de exemplu *Cochineáua).* Toate aceste procedee reflectă tendinţa, remarcată nu o dată, de concretizare, specifică limbajului popular.

În măsura în care poreclele sunt privite din perspectiva caracterului lor motivat, ele pot fi considerate metafore sau micromodele ale individului purtător de poreclă[7].

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu"
Cluj-Napoca, str. E. Racoviţă, 21

[7] Vezi şi Emese Kis, Maria Groza, *Porecla-metaforă privită ca un micromodel explicativ,* în *Studii şi materiale de onomastică*, 1969, p. 51.